

Manifesto

Teacher Education Regenerated (TE_REG): Een geïntegreerde visie op de lerarenopleiding in (Gen)AI-tijden¹

07.11.2025

Vooraf

Het TE_REG Manifesto is een uitnodiging voor lerarenopleiders en iedereen die met hen samenwerkt. Het schetst een richting voor de lerarenopleiding om in te spelen op de uitdagingen van vandaag en nieuwe mogelijkheden te openen voor de werelden van morgen.

De lerarenopleiding staat voor minstens twee grote uitdagingen. Extern is er de komst van (Generatieve) Artificiële Intelligentie ((Gen)AI), die de context van leren en onderwijzen wezenlijk verandert. Intern leiden de huidige lerarenstandaarden in de praktijk welhaast onvermijdelijk tot fragmentatie en proceduralisering. De komst van (Gen)AI zet deze interne uitdaging op scherp en maakt duidelijk dat de lerarenopleiding nood heeft aan toekomstgerichte en mensgerichte antwoorden, die recht doen aan de realiteit waarin leraren onderwijzen en leerlingen.

Het TE_REG Manifesto bouwt voort op literatuurstudies, focusgroepen en gesprekken met stakeholders en experts uit vijf Europese regio's (<https://te-reg.eu/results/>). Op basis daarvan (1) formuleert het gedeelde inzichten over kwaliteitsvol onderwijs; (2) schetst het hoe een regeneratieve lerarenopleiding eruit kan zien; en (3) nodigt het uit om te reageren, mee te denken en samen te werken.

Kwaliteitsvol onderwijs is een basisvoorwaarde voor een democratische, rechtvaardige en duurzame samenleving; dat is het uitgangspunt van het TE_REG Manifesto. In onderwijs wordt dat wat waardevol wordt geacht, gedeeld van de ene generatie op de volgende, terwijl die laatste tools verwerft om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor het vormgeven van de wereld. Het gaat om zorgzame, ethische relaties, waarin zowel het individu als de samenleving kan groeien. Een kwaliteitsvolle lerarenopleiding, die toekomstige en huidige leraren voorbereidt op uitdagingen en mogelijkheden, nu en in de toekomst, vertrekt vanuit een heldere, uitgesproken visie op formeel leren en onderwijzen en een curriculumontwerp dat coherent, holistisch en toekomstgericht is. Ze vertrekt van de realiteit van vandaag en anticipeert op en draagt bij aan veranderingen die nu nog niet gekend zijn.

Het TE_REG Manifesto beschouwt het onderwijs en de lerarenopleiding als zich voortdurend ontwikkelende constructies, die niet te vatten zijn in keurig omschreven opdrachten, takenlijsten, protocollen of algoritmes.

¹ Dit is een zo getrouw mogelijke vertaling van het oorspronkelijke TE_REG Manifesto. De oorspronkelijke tekst (gepubliceerd in het Engels op 26 september 2025) kan worden geconsulteerd op <https://te-reg.eu/results/manifesto/>. Het TE_REG Manifesto is tot stand gekomen in kader van het Erasmus+ Project 2024-1-BE02-KA220-HED-000248440 *Teacher Education Regenerated (TE_REG). Beyond Competencies. Rethinking and redesigning teacher education curricula in the GenAI Era*. Het is een samenwerking tussen zes Europese lerarenopleidingen, die allemaal lid zijn het ASPnet van UNESCO.

1. Gedeelde inzichten

- 1.1. Leren in formele onderwijscontexten is doelgericht. Onderwijsdoelen zijn constructies die continu en vanuit heel verschillende perspectieven kunnen worden bevraagd.
- 1.2. Leren vereist betrokkenheid en inspanningen van de lerende. Zonder betrokkenheid en inspanning is er geen leren; niemand kan namens een ander leren. Onderwijzen gaat over het aanwakkeren, stimuleren en ondersteunen van die betrokkenheid en inspanningen.
- 1.3. Leren en onderwijzen vinden altijd plaats binnen een bepaalde context. Vandaag maakt (Gen)AI daar onmiskenbaar deel van uit. Het herschikt de condities waaronder onderwijs zich ontwikkelt – epistemologisch (hoe kennis wordt gedefinieerd en gecontroleerd), sociaal (hoe mensen met elkaar omgaan en zich tot elkaar verhouden) en professioneel (hoe rollen, expertise en verantwoordelijkheden veranderen).
- 1.4. (Gen)AI legt de lat hoger in het onderwijs: het verruimt de mogelijkheden én scherpt de verwachtingen ten aanzien van leraren en leerlingen aan.
Voor leraren opent (Gen)AI nieuwe mogelijkheden om de kwaliteit van het onderwijzen te vergroten. (Gen)AI roept hen op om meer betekenisvolle en meer engagerende leertaken te ontwerpen. Het daagt hen uit om het best mogelijke onderwijs te realiseren en om bij leerlingen een bewuste bereidheid tot leren blijvend aan te wakkeren.
Voor leerlingen opent (Gen)AI nieuwe mogelijkheden om de kwaliteit van het leren te vergroten. (Gen)AI roept hen op om kritisch om te gaan met informatie en om het eigenaarschap te behouden over het eigen leerproces.
- 1.5. Onderwijzen is een fundamenteel collectieve onderneming. Mens-machine-interactie voegt een extra dimensie toe. De leraar behoudt daarbij het eigenaarschap over het onderwijsproces waarvoor die verantwoordelijkheid draagt. Door (Gen)AI in deze samenwerking te betrekken, kunnen hogere ambities worden nagestreefd en kunnen curriculumprioriteiten worden herzien.
- 1.6. Om het best mogelijke onderwijs te bieden, is het van belang om doordachte keuzes te maken over de rollen en taken die best door leraren worden opgenomen (bijv. inspireren, coachen, modelleren (voorleven), menselijk beoordelingsvermogen) en welke best door (Gen)AI kunnen worden uitgevoerd (bijv. het verwerken en samenbrengen van informatie, het snel genereren van alternatieven, het ondersteunen van routinetaken). Leraren doen waar leraren beter in zijn; (Gen)AI doet waar (Gen)AI beter in is.
- 1.7. Aangezien (mis)informatie zich gemakkelijk verspreidt in (Gen)AI-tijden, is het cruciaal dat leerlingen begrijpen hoe kennis wordt opgebouwd, gevalideerd, verspreid en toegankelijk gemaakt – en welke belangen daarbij spelen. Dat maakt dat vakspecifieke kennis, interdisciplinaire geletterdheid en krachtige kritische disposities prioriteiten zijn in het curriculum.

- 1.8. Iedereen heeft recht op toegang tot het volledige potentieel van (Gen)AI. Tegelijk draagt elke gebruiker de verantwoordelijkheid om (Gen)AI ethisch, mensgericht en duurzaam te gebruiken.
- 1.9. Naarmate (Gen)AI zich verder ontwikkelt en ons inzicht in de wisselwerking tussen mens en technologie groeit, zullen rollen, taken en verantwoordelijkheden verder evolueren.
- 1.10. De lerarenopleiding heeft een unieke meta-rol in het onderwijslandschap. Zij introduceert en ondersteunt toekomstige en huidige leraren in en bij het omgaan met uitdagingen en kansen inzake leren en onderwijzen in (Gen)AI-tijden. Tegelijkertijd heeft ze de taak om op 'voorbeeldige' wijze (Gen)AI te gebruiken bij het leren onderwijzen in een wereld die door (Gen)AI wordt gevormd. Dit dubbele perspectief maakt dat de implicaties van (Gen)AI voor de lerarenopleiding zelf zowel groot als acuut zijn.

2. Regeneratieve lerarenopleiding: een mogelijke horizon

Op basis van bovenstaande inzichten – en in reactie op de dubbele uitdaging van lerarenstandaarden en (Gen)AI – formuleren we een visie op *de regeneratieve lerarenopleiding*. Een regeneratieve lerarenopleiding ondersteunt toekomstige en huidige leraren om doelgericht leren uit te lokken en te ondersteunen, met inzet van alles waarover zij beschikken, rekening houdend met de context en met een kritische blik op de onderwijsdoelen die het leerproces richting geven.

Een regeneratieve lerarenopleiding zorgt voor een balans tussen structuur en (individuele en collectieve) handelen. Ze schept voorwaarden die vertrouwen, responsiviteit (afstemming op wat nodig is) en professionele groei mogelijk maken. Structuur faciliteert en ondersteunt het handelen, zodat lerarenopleiders kunnen functioneren als autonome professionals en eigenaarschap kunnen opnemen over het onderwijsproces.

- 2.1. Een regeneratieve lerarenopleiding mikt op meer dan competenties. We zien 'disposities van het onderwijzen' als een vruchtbaar alternatief voor competenties: het gaat niet alleen om wat leraren weten of kunnen, maar om hoe ze dat inzetten in de praktijk: of ze geneigd zijn om te handelen en of ze aanvoelen wanneer de context om dit handelen vraagt. Disposities doen ertoe omdat goed onderwijzen, naast een breed arsenaal aan capaciteiten, ook vraagt om oordeelsvermogen over wanneer en hoe te handelen in complexe situaties. Vijf onderling verweven disposities treden op de voorgrond:
 - Contextualiseren: de dispositie om onderwijzen en leren in bredere contexten en omstandigheden te plaatsen en ernaar te handelen.
 - Onderzoeken: de dispositie om het eigen handelen en de eigen aannames te bevragen en te onderzoeken, erop te reflecteren en open te blijven staan voor nieuwe inzichten en toekomst.
 - Ontwerpen: de dispositie om omgevingen, materialen en evaluaties te creëren, aan te passen en te verbeteren, zodat doelgericht leren wordt uitgelokt en het diepgaand en betekenisvol wordt ondersteund.

- Samenwerken: de dispositie om op een constructieve en respectvolle manier met anderen te werken en ook te weten wanneer individuele verantwoordelijkheid wordt gevraagd.
 - Uitvoeren: de dispositie om leren tot leven te brengen via authentieke interactie, passende praktijken en een zorgzame aanwezigheid bij leerlingen.
- 2.2. Een regeneratieve lerarenopleiding garandeert dat lerarenopleiders de verantwoordelijkheid behouden voor de onderwijsprocessen en stelt hen in staat om keuzes te maken die de integriteit, kwaliteit en mensgerichtheid van de opleiding van toekomstige en huidige leraren vrijwaren.
 - 2.3. Een regeneratieve lerarenopleiding is een warme omgeving op mensenmaat. Toekomstige en huidige leraren worden toegerust om zorgzame relaties met leerlingen op te bouwen, waarin vertrouwen centraal staat, zodat de menselijke verbinding centraal blijft staan in het onderwijs.
 - 2.4. Een regeneratieve lerarenopleiding ondersteunt leraren bij het (Gen)AI-geletterd worden. Dat betekent niet alleen begrijpen wat (Gen)AI is en hoe het werkt, maar ook inzicht hebben in de ethische, ecologische en politieke implicaties, zodat leraren leerlingen kunnen leren om te handelen als geëmancipeerde burgers in (Gen)AI-tijden.
 - 2.5. Een regeneratieve lerarenopleiding versterkt het leren door gebruik te maken van de synergie tussen het potentieel van leraren en het potentieel van (Gen)AI, binnen ethische en duurzame grenzen.
 - 2.6. Een regeneratieve lerarenopleiding (her)ontwerpt voortdurend haar evaluatiepraktijken. In een continu veranderende context worden verschillende manieren van evalueren (her)ontwikkeld, zodat assessments valide, eerlijk, betekenisvol en toekomstgericht zijn.
 - 2.7. Een regeneratieve lerarenopleiding bouwt bewust aan collectieve praktijken. Het opleiden van leraren is een gezamenlijke onderneming van lerarenopleiders en zowel toekomstige als huidige leraren. Met (Gen)AI komt een nieuwe partner in dit samenspel, die er onlosmakelijk altijd deel van uitmaakt. Een regeneratieve lerarenopleiding hecht daarom veel belang aan een voortdurende professionele dialoog – binnen teams en tussen alle betrokkenen – om uitdagingen te verkennen en samen de best mogelijke benaderingen te zoeken.
 - 2.8. Een regeneratieve lerarenopleiding bouwt aan sterke connecties. De opleiding onderhoudt intensieve relaties met scholen en andere relevante contexten en werkt tegelijk aan hechte relaties binnen de lerarenopleiding zelf – tussen lerarenopleiders en toekomstige en huidige leraren en onder peers. Om warme, menselijke relaties te onderhouden, zorgt de lerarenopleiding voor zowel plaatsgebonden (multisensorische) activiteiten als voor individuele en collectieve ruimte en tijd om onderwijzen, onderwijs en samenwerking te herdenken en te hervormen.

- 2.9. Een regeneratieve lerarenopleiding bereidt voor op onzekerheid. Leraren leren er, met vertrouwen, om te gaan met de ambiguïteit van toekomstige ontwikkelingen en tegelijk verantwoordelijk en proactief te handelen in onvoorspelbare omstandigheden. Dat vergt veerkracht, moed en creativiteit om nieuwe wegen te verbeelden en waar te maken.
- 2.10. Een regeneratieve lerarenopleiding belichaamt inclusie. De opleiding weet dat zowel onderwijs als technologie deuren kan openen of sluiten. De opleiding zet daarom met alle beschikbare middelen in op praktijken die diversiteit naar waarde schatten, die fair en rechtvaardig zijn en die participatie van alle betrokkenen versterken.
- 2.11. Een regeneratieve lerarenopleiding creëert een leer- en werkcultuur die professionele groei en samenwerking bevordert en die streeft naar zowel professionele groei als persoonlijk welbevinden. Passende materiële voorwaarden – zoals tijd, ruimte en middelen – ondersteunen en bestendigen regeneratieve praktijken.
- 2.12. Een regeneratieve lerarenopleiding voedt professioneel engagement en versterkt de wil tot betekenisvol levenslang leren. Ze maakt duidelijk dat onderwijzen om volgehouden inzet en professionaliteit vraagt – zowel individueel als in gedeelde verantwoordelijkheid.
- 2.13. Een regeneratieve lerarenopleiding leeft de praktijken voor die het centraal stelt in de opleiding. De gebruikte methoden tonen op transparante wijze een scala aan doordachte en verantwoordelijke manieren van lesgeven – inclusief het gebruik van (Gen)AI – op basis van gerichte reflectie en metacognitief bewustzijn.

3. Oproep voor actie: Lerarenopleidingen Regenereren

- 3.1. We doen wat we zeggen. De lerarenopleiding organiseert haar onderwijs op basis van en in lijn met de visie op de regeneratieve lerarenopleiding. Het proces draagt het doel in zich. We geven vorm en inhoud aan deze doelen en praktijken met kritische zin, professionele moed en gedeelde verantwoordelijkheid.
- 3.2. We gaan het gesprek aan en co-creëren. Door het uitwisselen van ideeën en het gedeeld ontwerpen van praktijken, ontstaan nieuwe mogelijkheden. We creëren ruimte om onze lerarenopleiding samen met collega's, huidige en toekomstige leraren, scholen, leerlingen en het middenveld te bevragen, te verbeelden en te hertekenen.
- 3.3. We bundelen krachten. Regeneratie wortelt in netwerken. Blijvende verandering komt voort uit collectieve inspanning en volgehouden samenwerking. We bouwen sterke allianties uit over instellingen en partners heen om uitdagingen aan te pakken en regeneratieve lerarenopleiding tot leven te brengen.

An Verburgh, Ana Cristina Madeira, Anni Loukomies, An-Sofie Verheye, Dijana Vučković, Isabelle Schneller, Jan Elen, Lejla Jusic, Machteld Vandecandelaere, Maria Glória Paula, Marie Evens, Michael Roehrig, Mieke Van Ingelghem, Perttu Ervelius, Sari Muhonen, Stefan Höhbusch, Stephanie Bachmann, Stijn Dhert, Violante Romão